

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

روش شناسی مطالعات میان رشته ای علم و دین

دکتر احسان ابراهیمی

بخش یکم. مبادی

مطالعات میان رشته ای علم و دین

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

روش شناسی مطالعات میان رشته ای علم و دین

دکتر احسان ابراهیمی

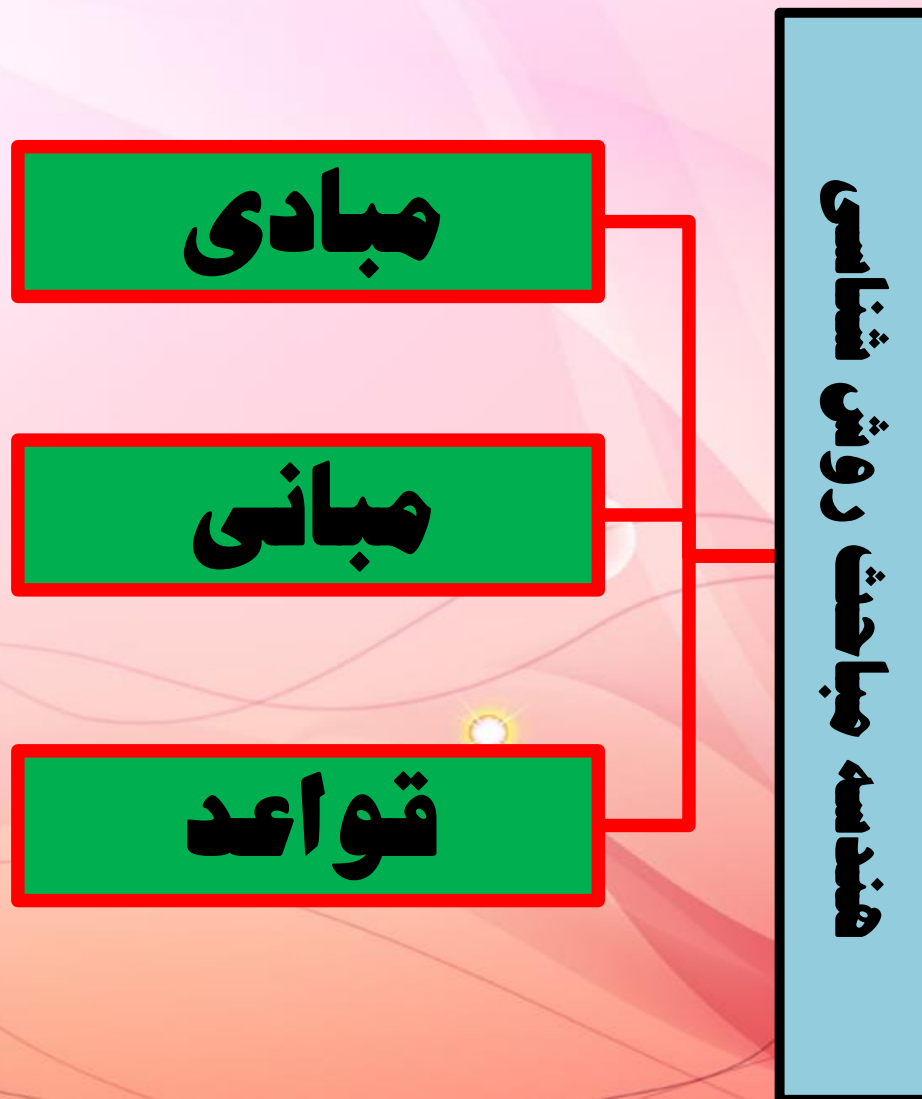
بخش سوم. قواعد

مطالعات میان رشته ای دین و علم

بخش دوم. مبانی

مطالعات میان رشته ای دین و علم

«هندسه مباحث روش شناسی»

بخش یکم. مبادی

مطالعات میان رشته ای علم و دین

وبادی مطالعات میان رشته ای دین و علم

چیستی شناسی

علم

دین

رشته

مطالعه (تحقیق)

میان رشته ای

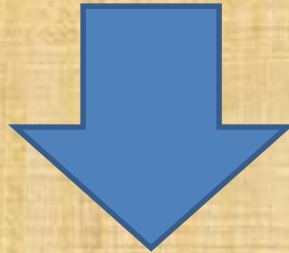
چرایی شناسی

ضرورت

اهمیت

مبادی

۱. چیسستی علم

تعريف كلى علم

نقيض جهل

ادراك / شناخت

«حضورُ صورةِ الشئِ عندَ العقلِ أو انطباعِها في العقلِ»

انكشاف واقعيات به وسيله عوامل ادراك

انتزاعیات عقلی

الاهیات دینی

تجربیات بشری

خاستگاه علم (عوامل ادراک)

تعریف خاص علم در مقایسه با دین

عقلی

تجربی

علوم

مبادی

۲. چیستی دین

مکاتب

دین:
الاهی و آسمانی

یهودی

مسیحی

زرتشتی

صابئی

اسلام

آیین:
بشری و زمینی

بودا

هندو

کنفوسیوس

شینتو

بابیت و بهائیت

دین الاهی اسلام

اصل کلام خدا (آیات)

اعتقادی

اخلاقی

فقهی

داستانی

شرح کلام خدا (روایات)

اعتقادی

اخلاقی

فقهی

داستانی

مبادی

۳. چستی رشته

معنای لغوی و اصطلاحی رشته

معنای لغوی خود واژه به تنهایی

تار / نخ / ریسمان

شعبه / شاخه / سلسله

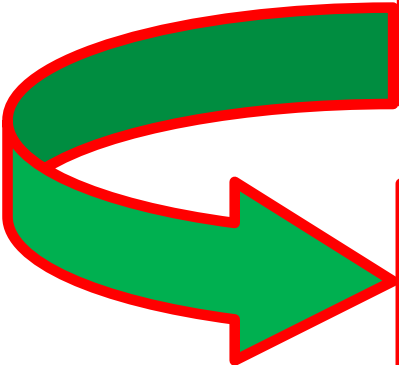
معنای اصطلاحی با توجه به مضاف الیه

رشته
علمی

رشته
ورزشی

رشته
کوه

علوم عقلی علوم نقلی و دینی علوم تجربی

مبادی

۴. چيستی مطالعات میان رشته‌ای

چیستی مطالعه و تحقیق

مطالعه

دیدن و شنیدن
همراه با تفکر و استدلال و نتیجه گیری روشن

تحقیق

تلاشی روشمند و مستدل برای
راهیابی به محضر حقائق و واقعیات
استدلال منطقی برای کشف و اثبات حقیقت

روش های تحقیق (حقیقت یابی)

میان رشته ای

روش های ترکیبی

رشته عقلی

لمّی

انّی

۱. عقلی

رشته ادبی

عرفی

۲. عقلانی

رشته تجربی

علمی

رشته تاریخی

تاریخی

رشته دینی

وحيانی

۳. نقلی

اقسام تحقیق به لحاظ روش

**فرا
رشته ای**

نگاه

**هستی شناختی
به مسائل**

**میان
رشته ای**

دین و علم

دین و عقل

عقل و علم

**درون
رشته ای**

تک شاخه ای

تطبیقی

ساده

چند شاخه ای = Interdisciplinarity

مطالعات تک رشته ای
در علوم تجربی

مطالعات میان رشته ای
در علوم تجربی

استقراگرایی

ابطال گرایی

وحدت گرایی

مکانیکی

کثرت گرایی

دینامیکی

بومی سازی در
مطالعات میان رشته ای
علم و دین

رویکردها در روش علوم تجربی

مبادی

۵. چرایی مطالعات میان رشته‌ای

۱. چرایی ضرورت (لزوم)

ضرورت فهم درست آموزه های دینی (آیات و روایات)

وجود آموزه های علوم تجربی در دین (آیات و روایات علمی)

ناکارآمدی نسبی علم در دستیابی به اهداف

سودمندی یافته های علمی برای فهم بهتر دین

تعامل علم و دین در راستای تکامل و تولید دانش جدید

۲. چرایی اهمیت (آثار)

کشف و فهم لایه‌های عمیق معارف دینی

شناخت دقیق‌تر از مسائل علمی پیچیده

از میان رفتن توهم تعارض علم و دین

گسترش مرزهای دانش و نظریه پردازی و تولید علم

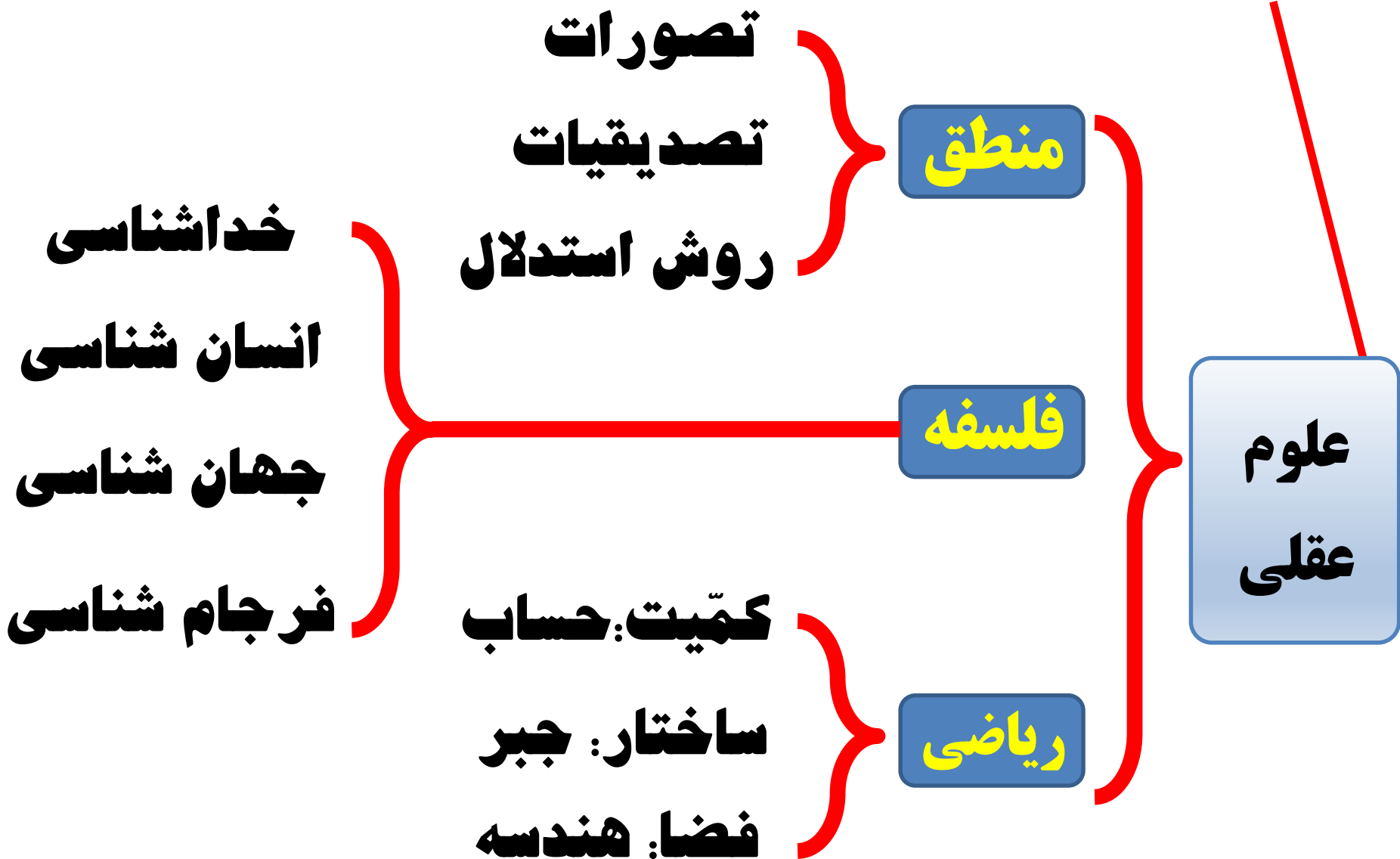
پاسخگویی به نیازهای جدید و مسائل روز فردی و اجتماعی

مبادی

۶. عرصه های مطالعات میان رشته ای

شاخه های رشته علوم عقلی

شاخه های رشته علوم تجربی

پزشکی

کیهان شناسی

دامپزشکی

زمین شناسی

...

زیست شناسی

علوم
طبیعی

علوم
تجربی

حقوق

علوم تربیتی

سیاست و اقتصاد

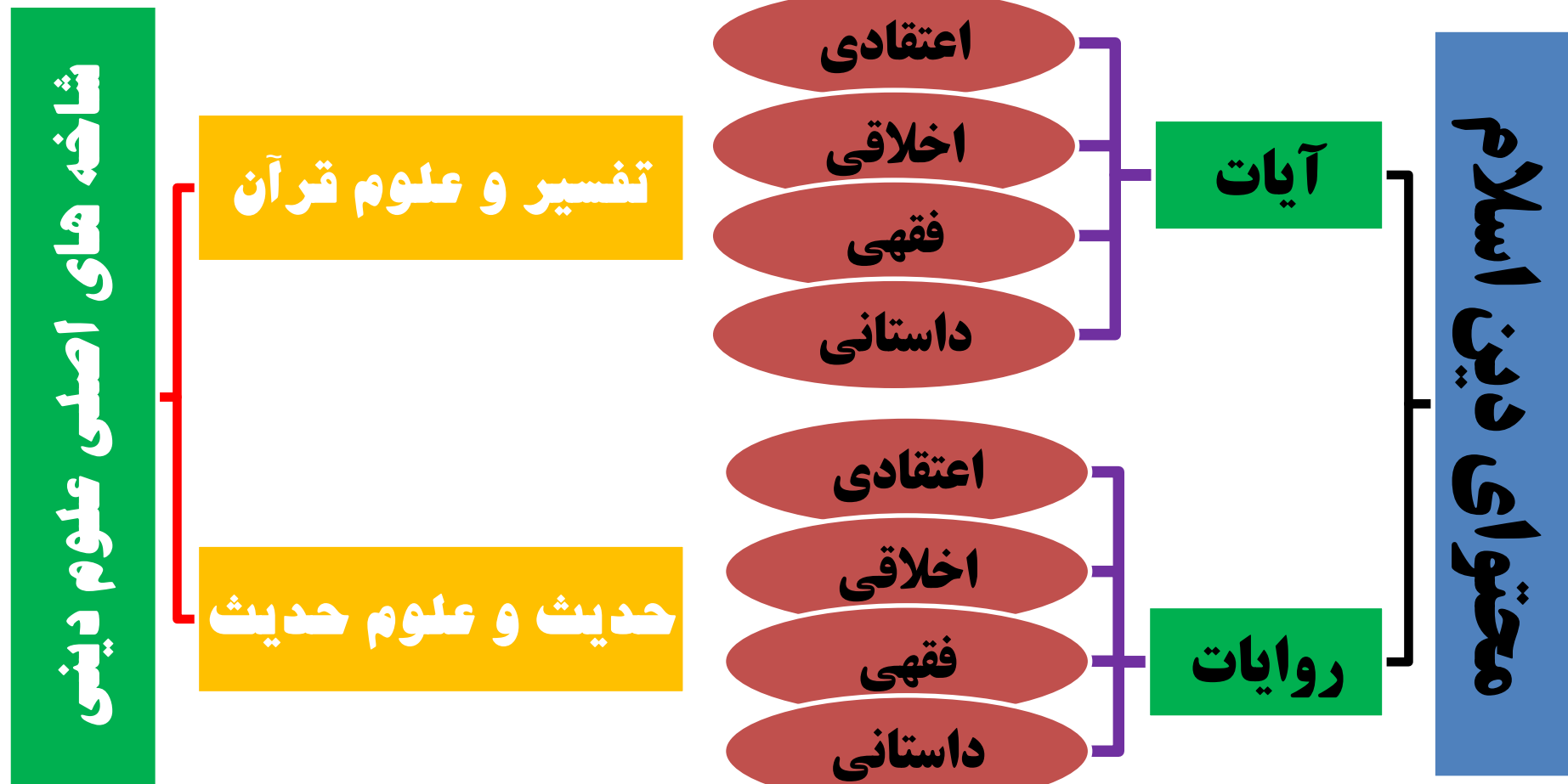
روان شناسی

مدیریت و ...

جامعه شناسی

علوم
انسانی

شاخه های رشته علوم دینی

پوشش علوم عقلی و تجربی (جامعیت دین)

شاخه های فرعی برگرفته از آیات و روایات

۱ • فلسفه و حکمت و کلام اسلامی

۲ • اخلاق و تربیت اسلامی

۳ • عرفان و تصوف اسلامی

۴ • فقه و حقوق و اصول فقه اسلامی

۵ • تاریخ و تمدن اسلامی

بخش دوم. مبانی

مطالعات میان رشته ای دین و علم

یکم. جامعیت دین اسلام

چیستی جامعیت دین

دیدگاه ها درباره جامعیت دین

دیدگاه
اعتدالی

دیدگاه
افراطی

دیدگاه
تفریطی

آیه جامعیت دین اسلام

آیه بیانگر رسالت هدایتگری همه جانبه قرآن

آیه بیانگر تبیان بودن قرآن برای همه چیز

آیه بیانگر وجود همه چیز در قرآن

آیه بیانگر فروگذار نشدن هیچ چیز در قرآن

روایات بیانگر وجود همه نیازهای بشر در کتاب و سنت

دوم. جاودانگی و جهان شمولی دین اسلام

چیستی جاودانگی و جهان شمولی دین

ادله جاودانگی و جهان شمولی

۱. عمویت دعوت و هدایت قرآن کریم
۲. جهانی بودن زبان فطرت قرآن
۳. هماهنگی قرآن با آموزه‌های عقلی و علمی
۴. رسالت فرازمانی و فرامکانی پیامبر اکرم
۵. خاتمیت دین اسلام

سوم. ابطال پذیری قضایای علوم تجربی

ابطال پذیری = عدم قطعیت = اثبات ناپذیری

اقسام قطع در علوم تجربی

قطع روان شناختی

قطع معرفت شناختی

چهارم. سازگاری و تعامل علم و دین

جدایی علم و دین

عدم رابطه

تداخل علم و دین

تعارض علم و دین

تعامل علم و دین

وجود رابطه

انقسام رابطه علم و دین

تعامل علم و دین

نقش علوم در دین

نقش علوم در فهم بهتر دین

اثبات اعجاز علمی دین اسلام

نقش دین در علوم

نظریه پردازی علمی

جهت دهی و اصلاح علوم

گسترش و توسعه علوم

پیدایش و ایجاد علوم

بخش سوم. قواعد

مطالعات میان رشته ای دین و علم

گام یکم.

رویکرد هوشیارانه به موضوعات مشترک علم و دین

انتخاب موضوعات با توجه به علاقه و تخصص

پوشش گاستی و کمبود تخصص

گام دوم.

تبدیل موضوع به مسئله و چالش فرعی

نیازسنجی جامعه علمی یا عملی

توجه به الگوی مهندسی پژوهش

چیستی شناسی

گونه و گستره شناسی

دیده شناسی

چرایی شناسی

روش شناسی

آسیب شناسی

نمادشناسی

پیامدشناسی

نمودشناسی

شبهه شناسی

بیان معانی لغوی و اصطلاحی کلیدواژه ها

بیان اقسام و مراتب کلیدواژه ها

برشماری و بررسی دیدگاه ها و احتمالات

برشماری و بررسی ادله عقلی و نقلی و عقلایی

برشماری و بررسی راهکارها و عوامل در مسأله

برشماری و بررسی آفت ها و موانع در مسأله

برشماری و بررسی نشانه ها و ویژگی های موضوع

برشماری و بررسی آثار مثبت و منفی

برشماری و بررسی الگوهای عینی و خارجی

برشماری و بررسی شبهات

تجدید دامنه تحقیق

تمرکز اندیشمندان برجسته در هر رشته

تمرکز بر منابع معتبر در هر رشته

گام چهارم.

انتخاب عنوان دقیق برای تحقیق

استفاده از واژگان تخصصی و علمی هر دو رشته

عدم پیش داوری در عنوان تحقیق

شیوه های تصریح به میان رشته ای بودن تحقیق

گام پنجم.

منبع یابی مسئله و مطالعات اکتشافی در هر دو رشته

تمرکز بر منابع معتبر اخص و خاص و عام

شناخت بیشتر از ماهیت و ابعاد مسئله

آمادگی نسبی برای طراحی تحقیق

گام هشتم.

طراحی دقیق هندسه پژوهش به گونه مزجی

تمرکز بر کلیدواژه های اصلی در عنوان تحقیق

مهندسی فصول بر اساس دسته بندی کلیدواژه کانونی

پرهیز از جدا کردن ساخت علم و دین در فصول

گام هفتم.

گردآوری حداکثری اطلاعات مرتبط در هر دو رشته

تمرکز بر منابع و دیدگاه های معتبر در هر دو رشته

نگاه شبکه ای به علم و دین و گردآوری همه اطلاعات مرتبط

اهتمام به متردافات و متضادات مسائل در علم و دین

گام هشتم.

تجزیه و تحلیل دقیق داده ها در هر دو رشته

جداسازی موارد وفاق و خلاف و تحلیل و بررسی آن دو

نگرش نقادانه به علوم تجربی به ویژه در پیش فرض های آن

استنباط و تفقه دقیق در آموزه های علم و دین در راستای نظریه پردازی

به پایان آمد این دفتر

حکایت همچنان باقیست!

دکتر احسان ابراهیمی

۰۹۱۲۸۵۲۹۲۷۶